

A búvös kocka (ami külföldön Rubik-kocka néven lett ismert)

A Rubik-kocka 40. évfordulóját 2014-ben világszerte megünnepezték.

2014. április 24, Áder János köztársasági elnök beszéde a Rubik-kocka feltalálásának 40. évfordulója alkalmából rendezett kiállítás megnyitóján New Jerseyben, a Liberty Science Centerben.

Szenátor Úr, Professzor Úr, kedves Barátaim!

Isaac Asimov, a 20. század tudományos-fantasztikus irodalmának koronázatlan királya írta: „Az a szóbeszéd járja Amerikában, hogy két intelligens faj létezik a földön, az emberek és a magyarok.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, nem tudom, higgyünk-e Asimovnak, aki orosz származású amerikai íróként a kék bolygóra tévedt földönkívülieket sejtett a magyarokban. De azt tudom, hogy Los Alamosban valóban az a hír járta, hogy az ott dolgozó magyar tudósok marslakók.

Leon Lederman, Az isteni atom című könyv szerzője szerint ezek a „marslakók” azon buktak le, hogy bármennyit is gyakoroltak, egyetlen nyelvet sem tudtak akcentus nélkül megtanulni. Az atombomba titkának kutatása közben – különösen, ha egy fontos problémára bukkantak – egymás között egy furcsa, mindenki más számára érthetetlen nyelven diskuráltak.

Egyikőjüket a monogramja leleplezte le. A monogram, ami két betűből állt: E.T. Ő volt Edward Teller, aki ugyanazt a földönkívüli nyelvet beszélte, mint Eugene Wigner vagy Leo Szilárd, akiknek marsbeli neve egyébként Ede, Jenő és Leó volt.

És ha megengedik, ez az a pont, ahonnan én is „marsbéli anyanyelvemen”, azaz magyarul folytatom.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Aki a kreativitás barátja, az alighanem a magyarokra is barátként tekint. Mint ahogy mi is kreatívan és barátsággal tekintünk a minket körülvevő világra. Nem véletlenül mondják rólunk, hogy ha egy magyar mögötted megy be a forgóajtón, ne csodálkozz, ha előtted lép ki rajta.

Rubik - Khốỉ lập phương ma thuật

Lễ kỷ niệm 40 năm phát minh ra khối Rubik được tổ chức vào năm 2014 trên toàn thế giới.

Ngày 24 tháng 4 năm 2014, Tổng thống Cộng hòa Hungary, János Áder, có bài phát biểu tại lễ khai mạc kỷ niệm 40 năm phát minh ra khối Rubik tại Trung tâm Khoa học Tự do ở New Jersey (Mỹ).

Kính thưa ngài Thượng nghị sĩ, giáo sư, các bạn thân mến!

Isaac Asimov, vị vua không vương miện của nền văn học khoa học viễn tưởng thế kỷ 20, đã viết: "Tin đồn ở Mỹ rằng có hai loài thông minh trên trái đất, loài người và loài magyarok (người Hungary)".

Thưa quý vị và các bạn, tôi không biết liệu chúng ta có tin vào Asimov, một nhà văn người Mỹ gốc Nga, giải thích rằng người ngoài hành tinh đã đổ bộ xuống hành tinh xanh, Trái đất chúng ta dưới dạng người Hungary. Nhưng tôi biết rằng ở Los Alamos có tin đồn các nhà khoa học Hungary làm việc ở đây là người Sao Hỏa.

Theo Leon Lederman, tác giả của sách "Nguyên tử thần thánh, những "Người Sao Hỏa" này có yếu điểm dù thực hành nhiều bao nhiêu thì vẫn không học được cách nói nhẹ không nhấn vào trọng âm. Trong khi nghiên cứu bí mật của bom nguyên tử, đặc biệt là khi họ tìm thấy một vấn đề quan trọng, họ đã tranh luận với nhau bằng một ngôn ngữ kỳ lạ, người khác không thể hiểu được.

Một trong số họ bị lộ ra bởi chữ lồng tên của anh ấy. Các chữ lồng bao gồm hai chữ cái: E.T. Anh ta là Edward Teller, người nói cùng ngôn ngữ ngoài trái đất như Eugene Wigner hay Leo Szilárd, có cái tên Sao Hỏa là Ede, Jenő và Leó.

Và nếu Quý vị, các bạn cho phép, tôi xin tiếp tục sử dụng "tiếng mẹ đẻ Sao Hỏa của mình", nghĩa là bằng tiếng Hung.

Kính thưa quý vị và các bạn,

Người nào yêu thích sự sáng tạo, người đó có lẽ đối với người Hung cũng là một người bạn. Cũng như chúng ta nhìn thế giới xung quanh bằng sự sáng tạo và tình bạn. Không phải vô tình mà họ nói về chúng ta, nếu một người Hungary đi sau bạn trên cánh cửa xoay, đừng ngạc nhiên nếu anh ta bước ra trước bạn.

Történelmünk során nekünk, magyaroknak valóban gyakran kellett a hátrányból előnyt kovácsolni. Ennek hála, a magyar észjárás találmányosságából a világ – és benne Amerika – sokat profitálhatott. Ezt a kreativitást megtaláljuk még az Egyesült Államok jelképének számító Szabadság-szobor felállításánál is, amit a magyar származású Pulitzer József adománygyűjtése segített.

Mint ahogy Hollywood története is jóval szegényebb lenne az Amerikában élő zseniális magyar filmes, rendező, operatőr, producer, forgatókönyvíró, színész marslakók sora nélkül. Akik közül sokan kaptak Oscar-díjat.

A magyar kreativitás világformáló ereje azonban nemcsak az Oscar- vagy a Nobel-díjak sorában érhető tetten. Se szeri, se száma azoknak a találmányoknak, felfedezéseknek, innovációknak, amelyek olyannyira a mindennapjaink részévé váltak, hogy nélkülük már el sem tudnánk képzelni életünket.

Hogy ez mennyire így van, elég, ha nyomon követjük korunk egy képzeletbeli emberének egyetlen napját. Képzeletbeli történetünk főszereplője legyen mondjuk Mr. Smith, egy amerikai kertvárosban élő menedzser.

Mr. Smith régi szokása, hogy minden reggel bevesz egy adag C-vitamint, ami egy magyar Nobel-díjas tudós, Szent-Györgyi Albert felfedezése. Mivel Mr. Smith felesége még alszik, eszébe jut, hogy egy asztalon hagyott üzenettel kedveskedjen neki. Ezért előveszi a golyóstollát, amit marslakó feltalálója, Bíró László után neveztek el „biro pen”-nek.

De folytassuk Mr. Smith képzeletbeli napját, aki beülve Fordjába, nem is sejti, hogy az egykori Ford Motor Company azzal a T-modellel alapozta meg rangját a világban, melynek két vezető konstruktőre is magyar származású volt.

Miután Mr. Smith beér a munkahelyére, bekapcsolja a számítógépét, ami egy másik marslakó, Neumann János korszakos találmányához kötődik. Nem is beszélve arról, hogy a Basic programnyelv és a Word szövegszerkesztő megalkotásában is marslakó honfitársaink játszottak kulcsszerepet... És akkor az Intel processzor magyar vonatkozásairól még nem is beszéltünk.

Délután Mr. Smith egy meghívásnak tesz eleget, ahol egy rendhagyó kiállítást tekint meg Michelangelo szobraiból, melyen a szobrok hologramok formájában elevenednek meg. Innen fejezzük ki külön is tiszteletünk Gábor Dénes emlékének, aki a Nobel-díjas marslakók sorát gyarapította munkásságával.

Trong lịch sử của chúng ta, người Hungary chúng ta thường phải làm lợi bằng việc tận dụng những bất lợi. Nhờ điều này, thế giới - có Mỹ trong đó- có thể hưởng lợi rất nhiều từ sự khéo léo, thông minh của người Hung. Sự sáng tạo này cũng được thấy trong việc dựng lên Tượng Nữ thần Tự do, biểu tượng của Hoa Kỳ, thông qua việc gây quỹ để xây dựng tượng của của một người gốc Hungary, Pulitzer József.

Có lẽ lịch sử Hollywood sẽ nghèo hơn nhiều nếu thiếu hàng loạt những Người Sao Hỏa đã là các nhà làm phim thiên tài, các đạo diễn, nhà quay phim, nhà sản xuất, nhà biên kịch và diễn viên sống ở Mỹ. Nhiều người trong số họ đã nhận giải thưởng Oscar.

Tuy nhiên, sức mạnh chinh phục thế giới của sự sáng tạo của Hungary không chỉ được phản ánh trong giải Oscar hay giải Nobel. Nó không phải là số lượng phát minh, hay khám phá, đổi mới đã trở thành một phần của cuộc sống hàng ngày của chúng ta mà thiếu chúng, ta sẽ không thể tưởng tượng được cuộc sống của ta ra sao nữa.

Để biết ta phụ thuộc bao nhiêu vào nó, hãy theo dõi một ngày của một người đàn ông ta tự tưởng tượng ra trong thời đại chúng ta. Giả sử nhân vật chính trong câu chuyện tưởng tượng của chúng ta là ông Smith, một người quản lý sống ở vùng ngoại ô của Mỹ.

Thói quen cũ của ông Smith là uống một liều vitamin C mỗi sáng, đó là phát minh của một nhà khoa học Hung từng đoạt giải thưởng Nobel, Albert Szent-Györgyi. Khi vợ ông Smith vẫn còn ngủ, ông ghi một tin nhắn để lại trên bàn cho vợ. Ông viết bằng bút bi, đó lại là một phát minh của Người Sao Hỏa, Bíró László, người ta còn gọi nó theo tên ông, "bút biro".

Nhưng hãy tiếp tục với một ngày tưởng tượng của ông Smith, ông ngồi trong chiếc Ford của mình, thậm chí không biết rằng Công ty Ford Motor với thứ hạng cao trên thế giới do trước đây dựa vào mô hình T, nơi mà hai nhà lãnh đạo là người gốc Hungary.

Sau khi ông Smith vào nơi làm việc, ông bật máy tính của mình. Máy tính là phát minh của một Người Sao Hỏa khác, Neumann János. Đó là chưa kể đến ngôn ngữ lập trình Basic trên máy tính và trình soạn thảo văn bản Word thực tế là do đồng bào của Người Sao Hỏa đóng vai trò chính trong việc tạo ra chúng... Và chúng tôi còn chưa nói về sự đóng góp của người Hungary trong việc chế tạo bộ vi xử lý Intel.

Vào buổi chiều, ông Smith nhận lời mời đến xem một triển lãm bất thường về các bức tượng của Michelangelo, nơi các tác phẩm điêu khắc trở nên sống động dưới dạng hình ba chiều. Ở đây, chúng tôi bày tỏ sự tôn trọng đặc biệt đối với kỉ niệm về Dénes Gábor, người đã góp phần làm dài danh sách những người Sao hỏa giành giải Nobel.

Mr. Smith hazatérve egy romantikus estét szeretne eltölteni a feleségével. Ezért elővesz egy asztali mécsest, amit azzal a kénmentes gyufával lobbant lángra, amely szintén egy neves marslakó, Irinyi János 19. századi találmánya. Majd kibont egy üveg jófajta kaliforniai bort, amely azokról a világhíres szőlőültetvényekről származik, amelyek művelését szintén egy 19. századi marslakó kezdte el. Ő az az ember, akiről Kalifornia állam szenátusa így emlékezett meg: „Ő a kaliforniai szőlőkultúra atyja, aki Kaliforniát az Egyesült Államok szőlőskertjévé varázsolta.” S hogy ki volt ő? Haraszthy Ágostonnak hívták, aki Magyarországon látta meg a napvilágot.

De térjünk vissza Mr. Smith estéjéhez. Miután koccintott feleségével, azzal az ötlettel áll elő, hogy az estét kedvenc filmjük, a Casablanca megnézésével koronázzák meg. Így is tesznek, és miután a film végén elhangzik a kultikus mondat, miszerint „Ez egy nagyszerű barátság kezdete.”, feltűnik a felirat is, rendezte Michael Curtiz, aki természetesen szintén egyike az Oscar-díjas marslakóknak.

Bár a sor még hosszan volna folytatható, történetünk itt véget ér. Pontosabban véget érne, ha Mr. Smith kisebbik fia nem épp egy Rubik-kockát próbálna kirakni az éj leple alatt. Hol lelkesülten, hol reményvesztetten forgatva a kocka bűvös oldalait.

Ez a kocka pedig egy kortárs marslakó találmánya. Egy olyan emberé, akit ünnepelni gyűltünk ma össze. Rubik Ernő kockája a logika diadala. Olyan játék, melynek valamennyi variációját csak akkor tudnánk kipróbálni, ha évmilliókig éjjel-nappal ezen dolgoznánk, mégis ki lehet rakni legfeljebb 20 forgatásból, igaz, csak akkor, ha az ember érti a módját.

Rubik Ernő kockája játék is, tudomány is. Az emberiség egyik legötletesebb felfedezése: bátor, szellemes fricska, a matematika mestervágása.

Az itt megnyíló kiállítás ezt a felfedezést idézi. De nemcsak emléket állít neki – amint az illik is, ha tudósokról van szó – hanem új kutatásra hív, felfedezésre sarkall, tabudöntésre inspirál. Albert Einstein annak idején azt mondta: „Nem vagyok túl okos, különösebben tehetséges sem, csak nagyon, nagyon kíváncsi.” Igen, a tudomány története a kíváncsiság krónikája. A bele nem törődésé, az örök rákérdezésé, a játékos, kreatív elméé. A most kezdődő program egy felettébb kíváncsi ember tehetségét, találékonyságát és tudását hivatott bemutatni.

Egy magyar emberét, Rubik Ernőét, aki itt van a körünkben. Köszöntsük nagy tapssal és sok szeretettel!

Trở về nhà, ông Smith muốn dành một buổi tối lãng mạn với vợ. Ông kéo ra một chiếc đèn bàn, châm lửa cho nó bằng diêm không lưu huỳnh, đó cũng là một phát minh từ thế kỷ 19 của Người Sao Hỏa nổi tiếng, Irinyi János. Sau đó, ông mở chai rượu vang California loại ngon, nó được làm từ những vườn nho nổi tiếng thế giới, được Người Sao Hỏa thế kỷ 19 đưa vào phương pháp canh tác. Đó là người mà Thượng nghị sỹ tiểu bang California nhớ lại: "Ông là ông cha của vườn nho ở California, người đã hóa phép biến California thành vườn nho của nước Mỹ." Và ông là ai vậy? Ông được gọi là Haraszthy Ágoston, ông sinh ra ở Hungary.

Nhưng hãy trở lại buổi tối của ông Smith. Sau khi chạm cốc với vợ, ông nảy ra ý tưởng rằng buổi tối sẽ giải trí bằng cách xem bộ phim yêu thích, Casablanca. Họ làm như vậy, và khi kết thúc bộ phim, xuất hiện dòng chữ "Đây là khởi đầu của một tình bạn tuyệt vời", được đạo diễn bởi Michael Curtiz, người tất nhiên cũng là một trong những người Sao Hỏa đã từng giành giải Oscar.

Mặc dù có thể tiếp tục kéo dài thêm, câu chuyện của chúng tôi kết thúc ở đây. Cụ thể hơn, mọi chuyện sẽ kết thúc nếu con trai nhỏ của ông Smith không cố gắng mang khối Rubik tới và thử quay. Lúc say mê, lúc vô vọng, các mặt ma thuật của khối lập phương được xoay các kiểu.

Khối lập phương này là một phát minh của một người Sao Hỏa đương đại. Người mà chúng ta tập hợp nhau ở đây để chúc mừng. Khối lập phương của Rubik Ernő là chiến thắng của logic. Một trò chơi mà chúng ta chỉ có thể thử hết các biến thể nếu ta làm việc suốt ngày đêm kéo dài hàng triệu năm, nhưng lại có thể đưa ra lời giải với tối đa 20 lần xoay, nếu người chơi biết cách.

Khối lập phương của Rubik Ernő là trò chơi, mà cũng là khoa học. Đó là một trong những khám phá sáng tạo nhất của nhân loại, nó thể hiện sự dũng cảm, dí dỏm, và là một kiệt tác của toán học.

Triển lãm mở ra ở đây cho thấy khám phá này. Nhưng triển lãm không chỉ dừng lên một kỉ niệm - như thường thấy, nếu liên quan tới một nhà khoa học - mà nó mời gọi nghiên cứu mới, truyền cảm hứng khám phá và đưa ra các quyết định bất ngờ. Albert Einstein lúc đó đã nói: "Tôi không quá thông minh, tài năng đặc biệt cũng không, chỉ rất, rất tò mò." Vâng, lịch sử khoa học là biên niên sử của sự tò mò, là của câu hỏi muôn thuở, là của sự đùng lo lắng, đầu óc vui tươi, sáng tạo. Chương trình bắt đầu từ bây giờ sẽ mời gọi tài năng, sự khéo léo của những con người biết tò mò sau đó.

Một người đàn ông Hungary, Rubik Ernő, người đang ngồi đây giữa tất cả chúng ta. Xin chúc mừng ông với những tràng pháo tay lớn và nhiều tình yêu!